

SUPUNEREA LA TORTURĂ SAU TRATAMENTE INUMANE – MODALITĂȚI ALE ELEMENTULUI MATERIAL AL INFRAȚIUNII PREVĂZUTE LA alin.(1) art.137 CP RM

Nicolae BUZA

Catedra Drept Penal și Criminologie

Analyzing provisions of the four Geneva Conventions of 1949 and the Statute of the International Criminal Court of 1998, it's easy to understand that both torture and inhuman treatment, including the act of intentional causing of great suffering or serious harm to health or physical integrity and humiliating and degrading treatments, are qualified as crimes against humanity and war crimes. Therefore, through the incrimination of these harmful acts, the 137th article of the Penal Code of Moldova managed to implement a domestic law, which states concrete conditions of criminalization and punishment of inhuman treatments. In this regard, we proposed through our scientific approach to capitalize existing views and find specific answers that will reveal the full features related to actions of torture or inhuman treatment, by any method, as one of the most monstrous war crimes.

Din conjunctura incriminării faptei prejudiciabile prevăzute la art.137 CP RM, în prima variantă-tip a acesteia (alin.(1)), putem conchide că elementul material al faptei respective se poate exprima prin una dintre următoarele acțiuni sau inacțiuni alternative:

- supunerea prin orice metodă la tortură sau tratamente inumane;
- supunerea la experiențe medicale, biologice sau științifice, care nu sunt justificate de un tratament medical în interesul victimei.

În acest demers științific ne vom preocupa de relevarea particularităților și a conținutului acțiunii de supunere la tortură și la tratamente inumane.

Preliminar, statuăm asupra faptului că însăși noțiunea de supunere presupune constrângerea unei persoane de a suporta un lucru, de a accepta o situație, de a o aduce sub ascultarea sau sub autoritatea sa. În același timp, sintagma „supunerea prin orice metode” reflectă aplicarea față de victimă a acțiunilor ilegale indiferent de modul de executare a acestora. Având în vedere că în dispoziția alin.(1) art.137 CP RM nu se indică care anume metode ar fi inerente supunerii persoanei la tortură sau tratamente inumane, acestea devin irelevante la realizarea laturii obiective a variantei-tip cercetate.

În același timp, menționăm că tortura nu poate să existe fără un scop anume. În istoria omenirii au existat numeroase exemple de fapte scopul săvârșirii cărora a scuzat mijloacele. De la faraoni până la președinți, tortura a fost instrumentul principal de aflare a unor informații strict secrete sau de pedepsire pentru păcate capitale. De la obținerea de informații, răz bunare, răspândirea terorii în rândul comunității până la distrugerea personalității, tortura a fost folosită intens de către conducători [1].

De-a lungul timpului se tot discută aprig despre acest fenomen antisocial, care trezește groază și anxietate doar prin simpla pronunțare. Este cert că Evul mediu a fost perioada cea mai terifiantă în istoria omenirii. Deși acele forme de violență și cruzime care erau aplicate nu mai pot fi comparate cu metodele torturii cunoscute la etapa contemporană, totuși ele mai continuă a fi utilizate. De altfel, sistematizând dispozițiile celor patru Convenții de la Geneva din 1949 și ale Statutului Curții Penale Internaționale din 1998, atât tortura, cât și tratamentele inumane, inclusiv fapta de a cauza cu intenție suferințe mari sau de a vătăma grav integritatea fizică sau sănătatea ori atingerile aduse demnității persoanei, îndeosebi tratamentele umilitoare și degradante, sunt calificate drept crime împotriva umanității și crime de război.

Una dintre preocupările primordiale rezultate din activitățile multiplelor organisme internaționale a fost aceea de ocrotire a drepturilor ce decurg din demnitatea inerentă persoanei umane. Astfel, la 10 decembrie 1984 a intrat în vigoare **Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante** [2]. Chiar în primul articol al acesteia este definită noțiunea de tortură, care desemnează „orice act, prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, de natură fizică sau psihică, în special cu scopul...”. De asemenea, **Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale** [3] în art.3 proclamă: „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici tratamentelor inumane ori degradante”.

Statutul de la Roma privind instituirea Curții Penale Internaționale [4] definește tortura ca fiind „cauzarea intenționată de durere sau suferință severă, fie fizică sau mintală, asupra unei persoane aflate în custodia sau controlul părții acuzate”. Nu în ultimul rând, rămâne a fi evidențiat art.3 comun celor patru **Convenții de la Geneva din 1949** [5], care prevede: „... următoarele acte sunt și vor rămâne interzise oricând și oriunde: ...violența contra vieții și persoanelor, în special crimele de toate tipurile, mutilările, tratamentele cu cruzime și tortura, inclusiv tratamentele umilitoare și degradante”.

Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice din 1966 [6], în art.7, stipulează: „Nimeni nu poate fi supus torturii, nici tratamentelor sau pedepselor crude, inumane ori degradante”.

Astfel, putem conchide că unele instrumente internaționale reglementează expres interzicerea torturii cu enumerarea relor tratamente ce le cuprind, pe când altele doar stabilesc interzicerea torturii.

Asociația Medicală Mondială, în Declarația de la Tokyo din 1975, a definit tortura ca o „suferință psihică sau fizică intenționată, sistematică, săvârșită de una sau mai multe persoane acționând în numele unor ordine, cu scopul de a forța anumite persoane să dezvăluie informații, să facă confesiuni sau pentru alte motive” [7].

Prin această definiție au fost explicate:

a) caracterul intenționat: tortura cauzează suferință fizică sau mentală victimei în mod intenționat;

b) caracterul sistematic: cauzarea suferințelor putea fi sistematică și dinainte planificată sau putea fi la întâmplare;

c) caracterul ordonat sau neordonat: definiția face clar referire la faptul că, chiar dacă unei persoane îi este ordonat de către un superior să tortureze, acest lucru nu justifică acțiunile respectivei persoane. Așadar, ordinul de a tortura nu este o scuză pentru aceasta. Atât persoana care dă ordinul, cât și cea care îl execută, vor fi considerate tortionari;

d) scopul: ar trebui să existe un scop al torturii. Acesta s-ar putea concretiza în obținerea de informații, mărturisirea forțată despre comiterea unei crime, semnarea unei declarații scrise sau oricare alt motiv. De exemplu, ar putea fi răspândirea teroarei în comunitate într-un regim dictatorial, ar putea fi încercarea de a distruge personalitatea cuiva care ar putea fi capabil să mobilizeze oamenii împotriva regimului;

e) suferința psihică și fizică: această stare psihotraumatizantă reprezintă un aspect grație căruia s-ar putea decide dacă o persoană a fost torturată sau nu. Remarcăm că, spre deosebire de cadrul incriminator de la art.309¹ „Tortura”, din Capitolul XIV al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova „Infrațiuni contra justiției”, modalitatea normativă de la alin.(1) art.137 CP RM – supunerea, prin orice metode, la tortură – nu implică cu titlu obligatoriu să fie cauzate mari suferințe sau vătămări grave integrității corporale sau sănătății victimei. Este suficient să existe, așa cum corect susțin unii autori [8], scopul cauzării unor mari suferințe sau vătămări grave integrității corporale sau sănătății victimei.

În alt context, aplicarea torturii constituie conținutul mai multor circumstanțe agravante ale unor infracțiuni din Capitolul II „Infrațiuni contra vieții și sănătății persoanei” (art.151 alin.(2) lit.e); art.152 alin.(2) lit.f); din Capitolul IV „Infrațiuni privind viața sexuală” (art.171 alin.(2) lit.f); art.172 alin.(2) lit.g); din Capitolul VI „Infrațiuni contra patrimoniului” (art.188 alin.(3) lit.d); art.189 alin.(3) lit.d)) etc. ale Codului penal. De asemenea, pentru infracțiunea de tâlhărie (art.188 alin.(3) lit.d)) și infracțiunea de șantaj (art.189 alin.(3) lit.d)) CP RM, însoțite de tratament inuman, răspunderea penală sporește ca efect al intensificării gradului de prejudiciabilitate.

În concluzie, tortura și tratamentul inuman apar în contextul Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova sub un triplu aspect: fie ca incriminări distincte, fie ca elemente constitutive ale unei incriminări sau ca metode ori acțiuni adiacente în conținutul variantelor agravate. Aici apare ca firească întrebarea: noțiunea de tortură are aceeași semnificație în legea penală a Republicii Moldova?

Potrivit pct.9 alin.(3) al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004 [9] (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr.23/2004), prin „tortură” se înțelege orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, fizice ori psihice, mai ales cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis ori este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiuni asupra ei ori de a intimida sau de a face presiuni asupra unei terțe persoane, sau pentru oricare alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau astfel de suferințe sunt aplicate de către un agent al autorității publice sau de orice altă persoană care acționează cu titlu oficial sau la instigarea ori cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane.

După cum este lesne de observat, interpretarea judiciară în materie este în unison cu prevederile art.1 al Convenției ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, dar și cu textul incriminator de la art.309¹ CP RM. Însă, apelând la prevederile pct.78 al Regulamentului Ministerului Sănătății de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, nr.99 din 27.06.2003 [10], torturarea se manifestă prin acțiuni care produc dureri perseverente, repetate sau îndelungate (prin pișcături, biciuiri, prin împunsături cu obiecte înțepătoare, prin cauterizări cu agenți termici sau chimici etc.). Din aceste considerente, ne facem părtașii opiniei profesorului S.Brînză [11], potrivit căreia nu putem să nu observăm că noțiunea „prin schingiuire sau tortură”, utilizată în dispoziția de la lit.e) alin.(2) art.151 și în cea de la lit.f) alin.(2) art.152 CP RM, are un conținut similar cu noțiunea „cu deosebită cruzime”, utilizată în dispoziția de la lit.j) alin.(2) art.145 CP RM. Despre aceasta ne vorbește interpretarea noțiunii „cu deosebită cruzime”, folosite în contextul infracțiunii de omor intenționat, interpretare efectuată în pct.15 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în cauzele despre omorul premeditat”, nr.9 din 15.11.1993: „Calificând omorul premeditat conform pct.6 art.88 CP RM din 1961, se va lua în considerație faptul că noțiunea de „cruzime deosebită” se îmbină atât cu metodele omorului, cât și cu alte circumstanțe, care demonstrează manifestarea unei cruzimi deosebite de către vinovat. Semnul unei cruzimi deosebite există în cazurile în care înainte de a curma viața sau în procesul săvârșirii omorului victima a fost supusă torturilor, schingiuirilor sau s-a săvârșit o batjocură asupra jertfei sau omorul a fost săvârșit prin metoda, care cu buna-știință a vinovatului este îmbinată cu pricinuirea unor suferințe deosebite victimei (aplicarea unui număr mare de leziuni corporale, utilizarea unei toxine cu acțiune chinuitoare, arderea de viu, înecarea, înăbușirea, lipsirea îndelungată de hrană, apă etc.) ...” [12].

Luând în considerație cele statuate mai sus, termenii „tortură” și „torturare”, care au fost infiltrați în conținutul circumstanțelor agravante de la art.151 alin.(2) lit.e); 152 alin.(2) lit.f); 171 alin.(2) lit.f); 172 alin.(2) lit.g); 188 alin.(3) lit.d); 189 alin.(3) lit.d) CP RM etc., au o altă semnificație decât cea de la art.137 și de la art.309¹ CP RM.

Revenind asupra elementului material al art.137 CP RM, remarcăm că noțiunea „tortură” nu se referă la durerea ori suferințele rezultând exclusiv din sancțiuni legale, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele.

Metodele fizice ale torturii sunt acele metode care induc durere, disconfort și disfuncții în diferite părți ale corpului. Lipsirea de viață a victimelor nu este scopul torturii. Tocmai de aceea, torționarul are grijă ca victima să nu moară în timpul torturii. De asemenea, o altă preocupare a lui este ca semnele torturii să nu fie detectabile de către victimă sau la un control atent să fie doar ușor vizibile [13]. Maniera de aplicare a acestora este una obscură și prudentă pentru a fi evitate ulterioarele metode de probare, de aceea, torționarii sunt bine instruiți în acest sens. Însă, în pofida tuturor precauțiilor, tortura fizică lasă mereu în urmă semne care să conducă la descoperirea lor. Științele medicale s-au dezvoltat actualmente în așa fel, încât orice dereglare internă cauzată de acest tip de tortură poate fi descoperită chiar și după câțiva ani de la cauzarea ei.

În ceea ce privește tortura mentală, e de menționat că specific acesteia este privarea de numeroase lucruri care le sunt necesare victimelor, iar lipsa acestora le creează stări complexe de nervozitate. Victima poate fi deprivată de anumiți stimuli, precum lumină, sunet sau poate fi legată la ochi, ținută într-o cameră închisă; alegerea metodei de aplicare a torturii rămâne la ingeniozitatea torționarilor. De asemenea, victima poate fi deprivată de anumite percepții, astfel încât să fie dezorientată și confuză (transferuri frecvente de la un loc la altul, frecvente deranjări ale somnului, lipsa oricărui mijloc de informare care ar permite persoanei de a fi la curent cu evenimentele ce au loc în lumea înconjurătoare) [14].

O altă deprivare ar fi cea de ordin social, în care victimei nu îi este permis să aibă vizite sau să îndeplinească ritualuri religioase, în general – deprivări care au ca scop însingurarea victimei. Deprivarea de nevoile de bază este de asemenea încadrată la capitolul respectiv: deprivări de mâncare, apă, de aer, de haine, de facilități medicale etc.

Tortura de ordin fizic cuprinde și tortura sexuală, care a fost definită prin prisma cauzelor ce au fost puse în fața Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie (în continuare – TPI) spre examinare. Astfel, în context se înscriu evenimentele din regiunea Foca, situată în sud-estul Bosniei (cauza introdusă în fața Tribunalului îi poartă denumirea), care au avut loc în perioada anului 1992 până la mijlocul lui 1993, perioadă când conflictele armate au luat amploare. O rezonanță socială au avut două cazuri: D.T. Kunarak, un lider ar armatei sârbe bosniace, și R.Kovac și Z.Vukavic, ambii comandanți ai armatei sârbe bosniace și membri ai unei unități paramilitare din or.Foca. Procesul împotriva acestora a stabilit că una dintre țintele

acestei companii au fost civilii musulmani, în special femeile. În acest caz, TPI a stabilit că violul asupra femeilor aplicat de către membrii forțelor sârbe bosniace *ca un instrument de teroare* s-a manifestat față de femeile musulmane ca fiind un atribut al dreptului de proprietate. Astfel, TPI a statuat că violul și sclavia sexuală sunt crime contra umanității, fiind acceptat pe scară largă că tortura femeilor este o parte intrinsecă a infracțiunilor de război. În definitiv, lui D.T. Kunarak, R.Kovac și Z.Vukavic li s-au înaintat 33 capete de acuzare privind tortura sexuală, precum și aplicarea relexorilor tratamente față de femeile deținute de către aceștia în scopul exploataării sexuale, realizării muncii casnice, fiind chiar bătute (25 de victime) [15].

Un alt caz pus în fața TPI este *Furundzja 1998*, care era un comandant local croat. Cu toate că acțiunile de tortură pentru care a fost supus acuzării nu au fost comise de către acesta în mod direct, el totuși a fost condamnat, având calitatea de coautor al acțiunilor comise de un subaltern al său, deoarece a tolerat acțiunile acestuia. În acest context, reamintim că, potrivit Statutului Curții Penale Internaționale, șefii militari și alți superiori ierarhici răspund pentru crimele respective comise de subordonații lor, dacă știau sau ar fi trebuit să știe că s-au comis aceste infracțiuni și n-au luat măsurile necesare și rezonabile pentru a le stopa sau reprima, iar subordonații nu sunt exonerati de răspunderea lor penală prin faptul că au comis infracțiunile la ordinul unui guvern, al unui superior, militar sau civil [16].

Astfel, TPI pentru fosta Iugoslavie a statuat că în cele comise sunt întrunite elementele de tortură și a dat o astfel de interpretare: „*atacuri fizice, precum și amenințări să cauzeze leziuni grave sau care au cauzat leziuni puternice pentru victimă. Intenția celui acuzat a fost de a obține informații de la victima care se afla sub jurisdicția acestuia*” [17]. Or, o expunere mai amplă a fost dată de TPI pe un caz similar, când o femeie de origine sârbă, fiind prizonieră în lagărul de închisoare din regiunea Celebice (cauza poartă aceeași denumire), a fost supusă actelor de tortură. Decizia de referință prevedea că „*violul cauzează dureri fizice și psihice, suferințe ce se manifestă în ansamblu drept tortură*” [18].

Reiterăm că acțiunile care ar cauza suferințe fizice sau psihice asupra unei persoane, făptuitorul având un scop bine stabilit, acestea fiind de o intensitate și gravitate ce ar depăși pragul minim de apreciere, cad sub incidența noțiunii de tortură.

Caracteristicile enunțate își au sorgintea în jurisprudența CtEDO. Notabilă este cauza *Aydin c. Turciei* [19], potrivit căreia reclamanta a pretins, *inter alia*, că a fost violată în timp ce se afla în custodia poliției. Curtea, constatând, conform probelor, că ea fusese violată, a enunțat: „*Violul unui deținut de către un oficial al Statului trebuie să fie considerat a fi o formă deosebit de gravă și odioasă de maltratare, dată fiind ușurința cu care infractorul se poate folosi de vulnerabilitatea și rezistența redusă a victimei sale. Adicional, violul lasă victimei urme psihologice adânci, care nu se vindecă cu trecerea timpului la fel de ușor ca alte forme de violență fizică sau psihică. Reclamanta de asemenea a suferit o durere acută de penetrare fizică, fapt care a lăsat-o dezorientată și violată atât fizic, cât și emoțional*”. Curtea a continuat susținând că violul a constituit o tortură, astfel fiind încălcat art.3 al CEDO.

Cu referire la definiția autentică a torturii, reiterăm unele aspecte elucidate anterior, și anume: tortura înseamnă orice durere sau suferință deosebită, fizică sau mentală, produsă în mod intenționat. Nu toate tipurile de tratamente aspre cad sub incidența domeniului de aplicare a art.3 al CEDO. Curtea de la bun început a clarificat că maltratarea trebuie să atingă un nivel minim de gravitate pentru a cădea sub incidența acestui articol. De asemenea, s-a recunoscut că limita dintre tratamentul aspru, pe de o parte, și încălcarea art.3, pe de altă parte, uneori poate fi dificil de stabilit. Din mărturia unui număr de martori reiese că o anumită severitate a tratamentului poliției și al autorităților militare față de deținuți este în mare parte tolerată și chiar acceptată. Aceasta subliniază faptul că nivelul violenței fizice care nu este crudă sau excesivă, acceptate de deținuți și public, variază în diferite societăți și chiar în diferite părți ale acestor societăți [20]. Articolul 1 al Rezoluției 3452 (XXX), adoptate de Adunarea Generală a ONU la 9 decembrie 1975, declară: „*Tortura constituie o formă agravantă și intenționată a unui tratament ori pedepse crude, inumane sau degradante*”. Astfel, dacă e să stabilim o ierarhie între aceste rele tratamente, putem statua asupra faptului că tortura este cea plasată pe locul de vârf, fiind urmată de tratamentul inuman și degradant. Nu în zadar în componența de la art.137 CP RM, drept o a doua acțiune la care poate fi supusă victima este indicat tratamentul inuman. Astfel, în literatura de specialitate [21] a fost statuat, corect, că diferența dintre noțiunile „tortură” și „tratamente inumane” utilizate în dispoziția de la alin.(1) art.137 CP RM este una de gradăție. Aprecierea gradului respectiv se face în funcție de circumstanțele concrete, în special în funcție de durata tratamentului respectiv al victimei, de caracterul urmărilor fizice și psihice ale unui astfel de tratament. Astfel, un tratament

a fost estimat de Curte ca fiind „inuman” deoarece, *inter alia*, a fost premeditat, aplicat ore în șir, victimei fiindu-i cauzate vătămare corporală, suferințe fizice și psihice profunde. Multe situații de tratament inuman apar în contextul detenției, unde victima este supusă maltratării, care este intensă, însă nu în măsura necesară pentru a fi calificat ca tortură [22].

În concepția lui C.Bârsan, ceea ce deosebește tortura de tratamentele inumane sau degradante este:

– intensitatea durerii provocate;

– tortura presupune intenția celui care produce o suferință deosebită victimei [23].

Astfel, putem conchide că tratamentele inumane se aplică din imprudență. Și aici se iscă întrebarea: cum rămâne cu dispoziția normei de incriminare a tratamentelor inumane, care expres prevede: „*supunerea, prin orice metode la tortură sau tratamente inumane pentru a cauza în mod intenționat mari suferințe*” (sublinierea ne aparține – *n.a.*)?

Pentru evitarea acestei situații de incertitudine, reținem că autorul menționat a scos în evidență aceste deosebiri în urma analizei meticuloase a jurisprudenței CtEDO. Într-adevăr, autoritățile statale pot manifesta neglijență față de obligațiile ce le sunt puse în sarcină, neavând intenția directă de a aplica suferințe fizice sau psihice, fapt demonstrat prin cauzele: *Cipru c. Turciei*, mai 2001; *Selcuk și Asker c. Turciei*, aprilie 2004; *Ayder și alții c. Turciei* [24]. După cum a statuat fosta Comisie a CtEDO, poate constitui un tratament inuman provocarea unui „prejudiciu corporal efectiv,” dedus în baza cauzei *La ginha de Matos c/ Portugaliei*, 1997.

În contextul celor expuse e de menționat că tratamentele inumane pot fi realizate și din imprudență, însă dispoziția de la art.137 CP RM expres prevede că aceste suferințe fizice și psihice sunt aplicate *în mod intenționat*. La aprecierea relelor tratamente, mai ales atunci când catalogăm aceste acțiuni drept tortură ori tratament inuman, de menționat este și calitatea victimei. Conform pct.9 alin.(3) al Hotărârii Plenului CSJ nr.23/2004, prin „tratament inuman” trebuie de înțeles orice tratament, altul decât tortura, de natură să provoace intenționat grave suferințe fizice ori psihice, care nu pot fi justificate. Această interpretare vine să întărească încă o dată regula distinctivității dintre termenii „tortură” și „tratament inuman”.

Așadar, trebuie de ținut cont de nivelul minim de severitate care trebuie atins pentru a nimeri pe terenul torturii, dar mai ales de elementele care o caracterizează: intensitatea aplicării suferințelor fizice sau psihice, sexul, vârsta, starea sănătății persoanei și multe alte elemente care știrbesc din integritatea funcțională a organismului unei persoane, precum și din alte valori constitutive ale acestuia. Așa se face că acest drept al ființei umane este adesea încălcat. Aici ne vom referi, spre exemplu, la consecințele conflictelor armate din Moldova, rapoartele organizației Amnesty International dezvăluind că în autoproclemata republică nistreană prizonierii politici sunt deținuți în condiții inumane și degradante. Astfel, după patru ani de la sesizare CtEDO s-a pronunțat, la 7 mai 2004, asupra dosarului *Ilașcu vs. Moldova și Federația Rusă*, ca dovadă a existenței acestor tratamente, condamnând statele respective [25].

În concluzie, pentru a fi delimitată tortura de tratamentul inuman, necesită a fi stabilit „minimul necesar de severitate”. Doar astfel vom putea cataloga acțiunile violente drept tortură; *per a contrario*, ne vom pomeni pe terenul tratamentului inuman. În literatura de specialitate s-au dus polemici de genul: poate fi percepută sau nu severitatea acțiunilor violente drept criteriu obiectiv? Astfel, luând în considerație că nici un instrument internațional nu relatează expres acest lucru, delimitarea torturii de tratamentele inumane este lăsată pe seama celor care au în sarcină de a o face, deoarece nici criteriile create de jurisprudență nu sunt atât de *forte*, creând astfel situații de incertitudine.

Totuși poate să apară întrebarea: odată ce procesul de delimitare între tortură și tratament inuman este atât de vulnerabil, care este importanța delimitării tratamentului inuman de tortură, dacă ambele sunt reunite în același alineat al art.137 CP RM?

Răspunzând la această întrebare, autorul rus A.G. Kibalnik susține că, pentru a evita o situație de inechitate, este recomandabil de a stabili care acțiune concretă i se impută făptuitorului, deoarece astfel o persoană va fi condamnată pentru o faptă pe care nu a comis-o, ceea ce constituie o gravă încălcare a drepturilor fundamentale ale omului [26]. Mai mult ca atât, importanța delimitării celor două modalități normative reunite sub un singur alineat rezidă în individualizarea pedepsei, avându-se în vedere pericolul social distinct al torturii și al tratamentului inuman. Astfel, așa cum am susținut *supra*, există o ierarhie între tortură și tratament inuman; deci, evident, și stabilirea pedepsei va varia în dependență de acest criteriu.

Referințe:

1. Gomien D. Ghid (Vade-mecum) al Convenției Europene pentru Drepturile Omului. - Chișinău, 2006, p.23-25.
2. Adoptată la 10.12.1984, în vigoare din 26.06.1987, pentru Republica Moldova în vigoare din 28.12.1995 // Tratatul internațional la care Republica Moldova este parte. Vol. I. - Chișinău: Moldpres. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.129-142.
3. Adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298-XIII din 24.07.1997 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.54-55/502.
4. Adoptat la 17 iulie 1998, semnat de Republica Moldova la 8 septembrie 2000. Ratificat prin Legea Republicii Moldova nr.212 din 09.09.2010 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.190/624.
5. Convenția (I) pentru îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie; Convenția (II) pentru îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate marine; Convenția (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război; Convenția (IV) cu privire la protecția persoanelor civile pe timp de război // Încheiate la Geneva la 12.08.1949, în vigoare pentru Republica Moldova din 26.11.1993.
6. Adoptat la New-York la 16.12.1966 și ratificat de Republica Moldova la 28.07.1990 // Tratatul internațional la care Republica Moldova este parte. Vol.1. - Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.32-49.
7. www.wikipedia.org
8. Brînză S., Stati V. Drept penal: Partea Specială. Vol.I. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.82.
9. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr.8, p.5.
10. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.170.
11. Brînză S. Analiză de drept penal a unor circumstanțe agravante prevăzute la alin.(2) art.151 și la alin.(2) art.152 C.pen. RM // Revista Națională de Drept, 2010, nr.5-6, p.3.
12. Culegere de Hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974 - iulie 2002). - Chișinău: Tipografia Centrală, 2002, p.304-312.
13. Charrier J.L., Chiriac A. Codul Convenției Europene a Drepturilor Omului. - Chișinău: Balacron, 2008, p.69-71.
14. Drepturile și Libertățile Fundamentale în Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. - București: ALL Beck, 2005, p.63-65.
15. The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, case *Prosecutor vs. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovač and Zoran Vuković*, 22 February 2001.
16. Drogoman I. Tortura, pedepsele, tratamentele inumane și degradante în mediul militar // Spirit militar modern, 2002, nr.1, p.17.
17. The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, case *Prosecutor vs. Anto Furundzja*, 10 december 1998.
18. The International Tribunal for the former Yugoslavia, case *Prosecutor vs. Zdravko Mucic, Hazim Delic, Esad Landzo*, 16 november 1998.
19. www.echr.coe.int
20. Cazul grecesc, 5 noiembrie 1969, YB XII, p.501.
21. Brînză S., Stati V. Op. cit., p.82.
22. Reidy Aisling. Interzicerea Torturii. Ghid pentru punerea în aplicare a art.3 CEDO, Consiliul Europei 2003, p.16-21.
23. Bârsan C. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu. Vol.I. - București: ALL Beck, 2005, p.204-214.
24. www.echr.coe.int
25. www.lhr.md
26. Кибальник А.Г. Современное международное уголовное право: понятие, задачи и принципы. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, с.91-93.

Prezentat la 18.11.2011